

Regeringens proposition

1977/78: 167

om inrättande av en delegation för samordning av havsresursverksamheten

beslutad den 16 mars 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en delegation inrättas för att samordna den svenska havsresursverksamheten. Delegationen skall ha till uppgift bl. a. att upprätta och fortlöpande utveckla ett övergripande program för havsutnyttjande, miljöskydd samt forskning och utveckling rörande havet. Den skall främja havsresursverksamheten och verka för effektiva insatser inom detta område. Beredningsuppgifter och annat löpande arbete föreslås bli utförda av ett till delegationen knutet kansli.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-03-16

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ullsten, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Wirtén

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om inrättande av en delegation för samordning av havsresursverksamheten

---

1 Inledning

I prop. 1975: 1 (bil. 15 s. 94—99) föreslog regeringen att en delegation med uppgift att samordna havsteknisk forskning och utveckling skulle inrättas den 1 juli 1975. Riksdagen fann emellertid att en förnyad prövning borde göras av vilka verksamheter som borde tillhöra delegationens ansvarsområde (NU 1975: 15, rskr 1975: 99).

Med anledning av riksdagens beslut tillkallades samma år utredningen (I 1975: 06) om inrättande av ett organ för havsresursfrågor. Utredningen, som kallade sig organisationskommittén för havsresursfrågor¹, har avlämnat betänkandet (Ds I 1977: 5) Samordning av havsresursverksamheten.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Svea hovrätt med vattenöverdomstolen, vattendomstolarna, överbefälhavaren (ÖB) efter hörande av chefen för marinen, försvarets forskningsanstalt (FOA), försvarets materielverk, sjöfartsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), riksantikvarieämbetet efter hörande av statens sjöhistoriska museum, naturhistoriska riksmuseet, universitets- och högskolcämbetet (UHÄ) efter hörande av berörda universitet och högskolor, naturvetenskapliga forskningsrådet, humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, medicinska forskningsrådet, forskningsrådsnämnden, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, koncessionsnämnden för miljöskydd, miljödatanäm-

---

¹ Landshövding Ragnar Edenman, ordförande, riksdagsledamöterna Tyra Johansson, Rune Torwald och Georg Åberg.

den, Sveriges lantbruksuniversitet, statens råd för skogs- och jordbruksforskning, generaltullstyrelsen, statens planverk, lantmäteriverket, statens industriverk, Sveriges geologiska undersökning (SGU), statens vattenfallsverk, styrelsen för teknisk utveckling (STU), statens skeppsprovingsanstalt, statens delegation för rymdverksamhet, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, miljöskyddsutredningen (Jo 1976: 06), sjöövervakningskommittén (H 1977: 05), Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), Vetenskapsakademien, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska hamnförbundet, Sveriges redareförening, Svenska naturskyddsföreningen, Sveriges fiskares riksförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges fritidsfiskares riksförbund, Vattenvärnet, Boliden AB och Oljeprosektering AB (OPAB).

Yttranden över betänkandet har inkommit även från Sveriges civilingenjörssförbund, Svenska handelskammarförbundet och Stockholms handelskammare samt från maringeologiska laboratoriet vid universitetet i Göteborg.

Flera av länsstyrelserna har till sina remissvar fogat yttranden från kommuner och vissa organ inom länen. Sålunda har synpunkter på betänkandet lämnats av bl. a. fiskenämnderna i Stockholms, Östergötlands, Gotlands, Blekinge och Västernorrlands län, fiskeriintendenten i östra distriktet, Stockholms läns landsting, Sydlänens kustundersökningar, Kalmar läns handelskammare samt åtta kommuner.

2 Nuvarande ordning

Havsresursverksamhet omfattar en mängd olika verksamheter med anknytning till havet. Däri ingår olika former av havsutnyttjande, t. ex. fiske, utvinning av olja och andra mineraliska ämnen, yrkessjöfart och havsövervakning samt havsanknuten fritidsverksamhet. Havsresursverksamheten omfattar vidare det arbete som bedrivs för att skydda havsområden från miljöstörande påverkan. Forskning, mätningar och undersökningar i anknytning till havet ingår också i havsresursverksamheten. Dit kan räknas även internationella kontakter och samarbete för olika syften rörande havet samt den havsresursinriktade produktion som olika företag i näringslivet bedriver. Verksamheten på dessa skilda områden består av dels planering av arbetet på längre och kortare sikt, dels det direkta genomförandet, de konkreta havsaktiviteterna.

Inga klara kommun- eller länsgränser existerar i havet. Normalt slutar dock kommunernas och länsstyrelsernas administrativa ansvar för den övervägande delen av havsresursverksamheten vid territorialgränsen. När det gäller verksamheter längre ut till havs regleras ansvars-

frågan olika i olika fall. Gränserna för den svenska fiskezonen har fastställts genom förordningen (1977: 642) om den svenska fiskezonens omfattning. Sedan år 1973 har FN:s havsrättskonferens arbetat för att åstadkomma internationellt gällande regler om havsterritorierna och rätten att bedriva olika verksamheter inom dessa. Sverige deltar i havsrättskonferensen genom en delegation som består av representanter för berörda departement, myndigheter och intresseorganisationer.

Ett stort antal myndigheter och andra organ handlägger frågor med anknytning till havsresursverksamhetens olika områden. Exempel på myndigheter med centralt ansvar för fackområden är fiskeristyrelsen, statens industriverk, statens naturvårdsverk, riksantikvarieämbetet, sjöfartsverket och marinen. Mät- och observationsverksamhet bedrivs dels av flera av dessa myndigheter, dels av SGU, SMHI, tullverket m. fl. Regional samordning och tillsyn av havsaktiviteter sker vid länsstyrelserna i kustlänen. Den direkta övervakningen av aktiviteterna genomförs av polisen och kustbevakningen samt av marinen och flygvapnet.

Ca 100 institutioner vid universitet och högskolor bedriver forskning, som är av intresse för havsresursverksamheten. Omkring 30 av dessa har pågående, direkt havsinriktade projekt, men endast ett fåtal institutioner ägnar sig uteslutande åt havsutforskning. Flera av de centrala förvaltningsmyndigheterna genomför forskningsprojekt och det finns också helstatliga eller statligt stödda forskningsinstitut, som arbetar på havsresursområdet.

Naturvetenskapliga forskningsrådet, statens naturvårdsverk och STU är de viktigaste anslagsgivande organen. Dessa tre organ anslog under budgetåret 1976/77 totalt ca 12 milj. kr. till direkta havsutforskningsprojekt. Bidrag till havsutforskning lämnas också av andra forskningsråd och av olika fonder samt av kommuner och industrier, i första hand för egna ändamål.

Svenskt deltagande i internationellt havsressamarbete kanaliseras vanligen genom utrikesdepartementet. Fackmyndigheter eller andra offentliga organ medverkar ofta i samarbetet.

Det finns också ett stort antal företag samt kommunala organ som arbetar inom havsresursområdet. Kommunernas havsanknutna verksamhet har ofta samband med den kommunala samhällsplaneringen. På företagssidan finns anläggningsföretag och andra, som är verksamma till havs, samt en mångfald företag, som tillverkar olika slag av utrustning för havsanknuten verksamhet. Sedan år 1969 prospekterar det halvstatliga bolaget OPAB efter olja och gas inom delar av det svenska kontinentalsockelområdet.

Den fysiska riksplaneringen har utvecklats successivt sedan mitten av 1960-talet. Den syftar till att förbättra hushållningen med landets mark och vatten inkl. de svenska havsområdena. Den fysiska riksplaneringen skall kartlägga olika, långsiktiga anspråk på naturtillgångarna, analysera

konflikter mellan olika anspråk och klarlägga konsekvenserna av alternativa sätt att utnyttja naturresurserna. Riksplaneringens uttrycksformer är bl. a. geografiska och verksamhetsanknutna riktlinjer. Riktlinjer skall dras upp för hushållningen med sådana naturtillgångar som är eller kan väntas bli efterfrågade av skilda intressen eller som är särskilt känsliga för miljöpåverkan. Riksplaneringens intentioner skall i flertalet fall genomföras i kommunal och regional planering. Landets kommuner och länsstyrelser är därigenom engagerade i den fysiska riksplaneringen. Inom ramen för riksplaneringen arbetar en särskild grupp representerande de närmast berörda fackmyndigheterna med att sammanställa befintliga kunskaper och försöka belysa intressekonflikter och forskningsbehov avseende de svenska havsområdena. Resultatet av arbetet avses bli redovisat under våren 1978 som ett underlagsmaterial till en ny samlad rapport från den fysiska riksplaneringen. Denna rapport beräknas föreligga omkring årsskiftet 1978—1979.

3 Utredningens förslag

Haven har stora outnyttjade resurser och dessa kommer i framtiden att spela en allt större roll för försörjningen med livsmedel, mineral och energi. Strandstaterna har börjat värna om större delar av haven och den fria tillgången till exploateringsbara områden har successivt minskat. De svenska havsområdena bedöms också få ökad betydelse för den inhemska råvaruförsörjningen. Tillgångarna i dessa områden är emellertid inte tillnärmelsevis lika väl utforskade och kartlagda som motsvarande tillgångar på land. Havet är den del av svenskt intresseområde som är mest ofullständigt utforskad. En samlad plan för utforskning och utnyttjande saknas. Anspråken på havet ökar och samtidigt är det uppenbart att havsmiljön i flera avseenden är hotad. Organisationskommittén för havsresursfrågor anser att det därför är nödvändigt att betrakta tillgångarna till lands och till havs i ett sammanhang och att öka möjligheterna att planera för det mest effektiva men skonsamma resursutnyttjandet.

Organisationskommittén konstaterar att det f. n. saknas ett övergripande program för den samlade svenska havsresursverksamheten. Berörda myndigheter eftersträvar maximala verksamhetsresultat inom sina resp. sektorer. Inga riktlinjer dras upp för verksamheten i dess helhet. Detta leder till att havsresursverksamheten totalt sett är splittrad. Det kan medföra att olika verksamhetsdelar bedrivs i konflikt med varandra och att arbetet i ett större perspektiv sker orationellt.

De program för anslagsgivningen som upprättas av de forskningsstödjande organen, gäller vanligen endast en begränsad sektor och saknar längre perspektiv. Undantagsvis förekommer det att flera anslagsgivare upprättar sina program gemensamt. Trots detta är anslagsgivningen

splittrad på många projekt. Forskningsresultaten kan sällan samlas till några täckande beskrivningar av förhållanden i havsområden och vissa basfakta om havet saknas helt.

Organisationskommittén anser att det internationella havsressamarbetet för svensk del hämmas av att det saknas ett övergripande havsresursprogram. Förhandlingssituationen för svenskt vidkommande är ofta osäker, bl. a. eftersom det till stor del är oklart vilka egna havsresurser som är särskilt intressanta. Så länge det saknas officiella riktlinjer för verksamheten är planeringsförutsättningarna för företag med havsresursintressen också osäkra, när beslut skall fattas om investeringar i exempelvis forskning och utveckling eller produktionsmedel.

Kommittén finner det nödvändigt att en samordning av havsresursverksamheten kommer till stånd och föreslår att för detta ändamål en särskild delegation för havsresurser inrättas. Enligt förslaget skall delegationen vara regeringens rådgivande organ. Delegationen skall kunna arbeta fristående från enskilda fackdepartement och fackmyndigheter. Kommittén föreslår att delegationen skall tillhöra bostadsdepartementet. Delegationens uppgift skall vara att ansvara för att ett övergripande havsresursprogram upprättas och fortlöpande utvecklas. Delegationen skall främja svensk havsutforskning och ge råd om anslagsfördelning till fackmyndigheters havsresursprogram. Den skall vidare verka för att tekniska och personella tillgångar tillvaratas bättre på alla områden av verksamheten. Den skall också vara ett organ för samarbete mellan myndigheter och näringsliv och förmedla information och kontakter på havsresursområdet.

Delegationen föreslås inte få egna medel utöver vad som fordras för dess egen utrednings-, informations- och kontaktverksamhet. Dess inflytande över myndigheterna bör i stället utövas genom att den yttrar sig över deras anslagsäskanden för olika havsresursändamål. Delegationen skall prioritera olika fackområden mot bakgrund av det upprättade havsresursprogrammet. Däremot skall den inte detaljstyra myndigheternas program eller forskningsprogram inom anslagsfördelning och forskningsutförande organ. Delegationen bör inte själv anskaffa eller äga forskningsutrustning, men bör delta i beredningen av sådana anskaffningsärenden.

Delegationen skall, enligt förslaget, bestå av elva ledamöter varav fem företrädare för samhällsintressen och sex för havsresursverksamhetens fackområden. En permanent expertgrupp skall finnas i anknäpning till delegationen. Tillfälliga arbetsgrupper bör kunna tillkallas efter behov.

Havsresursdelegationen föreslås få ett särskilt sekretariat med åtta handläggare, varav en kanslichef, samt övrig personal. Fyra av handläggarna bör vara placerade vid länsstyrelserna i resp. Göteborgs och Bohus, Blekinge, Stockholms och Västerbottens län. Dessa handläggare skall samordna de konkreta havsaktiviteterna inom var sin region. Re-

gionindelningen föreslås i huvudsak motsvara den militärterritoriella indelningen.

Organisationskommittén föreslår slutligen att 2 550 000 kr. anvisas för delegationens verksamhet det första verksamhetsåret.

4 Remissyttrandena

Förslaget om ett särskilt organ för samordning av havsresursverksamheten tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser, bl. a. *ÖB, FOA, sjöfartsverket, SMHI, generaltullstyrelsen, riksantikvarieämbetet*, flertalet berörda *universitet och högskolor, forskningsrådsnämnden, forskningsråden, koncessionsnämnden för miljöskydd, SGU, statens planverk, länsstyrelserna, IVA, LO, TCO, SACO/SR, svenska naturskyddsföreningen, Sveriges fiskares riksförbund och Sveriges industriförbund*.

Organisationsförslaget avstyrks av åtta remissinstanser, nämligen *försvarets materielverk, statskontoret, universitetet i Linköping, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, statens industriverk, STU och statens skeppsprovninganstalt*. Sex remissinstanser är tveksamma till förslaget, bl. a. *RRV, UHÄ och Sveriges fritidsfiskares riksförbund*.

Flertalet av de remissinstanser som tillstyrker förslaget anser att någon form av samordning av havsresursverksamheten bör åstadkommas och att övergripande riktlinjer bör fastställas för verksamheten. Bland de tillstyrkande instanserna betonar flera, t. ex. *generaltullstyrelsen, naturvetenskapliga forskningsrådet, naturhistoriska riksmuseet, SGU* och flera *forskningsinstitutioner*, att den övergripande planeringen måste vara havsresursdelegationens viktigaste uppgift. Särskilt forskningsorganen anser att ett övergripande program är nödvändigt om välgrundade prioriteringar skall kunna göras i satsningarna på olika forskningsprojekt. Dessa instanser anser också att havsresursdelegationen skulle kunna spela en direkt forskningsstödande roll genom att initiera forsknings- och undersökningsprojekt på olika delområden av havsresursverksamheten. *IVA och Sveriges industriförbund* ansluter sig till denna uppfattning.

Kommitténs förslag att havsresursdelegationen skall arbeta regionalt med samordning av aktiviteterna i olika havsanknutna projekt tillstyrks av flera instanser, t. ex. *länsstyrelserna, statens sjöhistoriska museum, Sveriges lantbruksuniversitet, Boliden AB, Vattenvärnet och Sveriges fiskares riksförbund*. Tveksamma till förslaget är främst *FOA, SMHI, statens planverk* och *SGU*, vilka anser det viktigare att delegationen är stark på det centrala planet. Några remissinstanser framhåller att organisationen lämpligen bör byggas upp successivt.

IVA, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet liksom *Stockholms och Kalmar läns handelskammare* understryker att det inte minst från näringslivets synpunkt är angeläget att delegationen upprättar ett långsiktigt svenskt program för utforskning, skydd och ut-

nyttjande av havet. Ett sådant program skulle avsevärt stimulera företagen att delta i exempelvis utvecklingen av omfattande tekniska system för havsanknutet arbete.

Havsresursdelegationen bör enligt flera remissinstanser också spela en stor roll i det internationella havsressamarbetet. FOA, forskningsrådsnämnden, Vetenskapsakademien och SGU är bland dem, som särskilt betonar det internationella samarbetets betydelse. Några framhåller att en viktig uppgift för delegationen bör vara att upprätta en kunskapsbank på havsresursområdet och att fungera som informationscentral i olika sammanhang. Denna mening företräds av bl. a. FOA, naturhistoriska riksmuseet, Sydlänens kustundersökningar och miljödatanämnden. Nämnden påpekar att begreppet kunskapsbank bör uppfattas funktionellt snarare än organisatoriskt.

FOA anser att delegationen inte bör ingå i den process för långsiktig planering och finansiering av forsknings- och utvecklingsinsatser, som är ett led i programplaneansvariga myndigheters arbete. För att fungera samordnande bör delegationen ha ekonomiska resurser att själv utföra eller låta utföra övergripande projekt. Även andra remissinstanser, t. ex. forskningsrådsnämnden och statens delegation för rymdverksamhet, anser att havsresursdelegationen måste ha egna medel att fördela i samordningssyfte, om den skall få verkligt inflytande över verksamheten.

Flera remissinstanser anser, till skillnad mot kommittén att havsresursdelegationen bör ansvara för forskningsfartyg och annan tung utrustning för havsresursverksamhet. Lantmäteriverket, Sveriges industriförbund, Svenska handelskammarförbundet och Boliden AB anser att havsresursdelegationen bör vara det organ, som ansvarar för anskaffning och utnyttjande av sådan utrustning. Chefen för marinen och forskningsrådsnämnden delar kommitténs uppfattning att dessa uppgifter bör ankomma på andra myndigheter än delegationen och dess kansli.

Några av de remissinstanser som avstyrker eller är tveksamma till förslaget, ifrågasätter om havet är ett naturligt område för en enhetlig styrning. De flesta anser dock att någon form av samordning av havsresursverksamheten bör åstadkommas. Bl. a. statskontoret, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, statens industriverk och STU delar uppfattningen att ett program eller en plan för verksamheten bör utformas, men framhåller att detta bör kunna utföras av en tillfällig interdepartemental arbetsgrupp, en kommitté eller en grupp representanter för fackmyndigheter.

Statens industriverk och UHÄ är båda tveksamma om en delegations möjligheter att samordna verksamheten inom ett så vittomfattande område som det enligt organisationsförslaget är fråga om.

Fiskeristyrelsen och statskontoret, som anser att fiske och miljövård är de väsentligaste fackområdena, påpekar att dessa områden har funnit sin administrativa form, varför en särskild delegation inte är motiverad.

Bättre allmän samordning skulle enligt *statens naturvårdsverk*, *statskontoret* och *STU* kunna åstadkommas genom att arbetsfördelningen inom förvaltningen preciseras.

STU finner att särskild samordning kan behövas när det gäller planering, byggande, finansiering och underhåll av fartyg och annan tung utrustning. *STU* ifrågasätter dock om administrationen av detta kan motivera en delegation. *STU* kan inte heller se att en delegation skulle kunna bidra till förbättrade och aktivare industrisatsningar inom havsresursområdet. Här ämnar *STU* själv initiera ökad samordning. *STU* vill också allvarligt ifrågasätta om den samordning en delegation skulle bidra till står i rimlig relation till kostnaderna för den.

5 Föredraganden

Havsutnyttjande inbegriper verksamhet av många olika slag och inte enbart exploatering av havens fysiska tillgångar. Andra verksamheter som civil och militär sjöfart, olika utsläpp och dumpningar av avfall till havs samt havsanknutna fritidsaktiviteter bör också betraktas som havsutnyttjande.

Haven har blivit alltmer intressanta som resurskällor. För många länder spelar havsområdena redan en stor roll för försörjningen med mineral, energi och livsmedel. Genom att etablera ekonomiska zoner och liknande tillförsäkrar sig nu strandstaterna suveränitet över större havsområden, varigenom den fria tillgången till exploateringsbara områden blir allt mindre. Samtidigt har kraven på en ren havsmiljö och hushållning med de levande resurserna i haven vuxit sig allt starkare.

Sverige har hittills satsat betydligt mindre på havsutforskning och havsutnyttjande än många av de länder, som har långa kuster vid det öppna havet. Emellertid ökar nu även i Sverige anspråken på havsområdena. Det svenska fisket i Västerhavet drabbas av olika restriktioner, varigenom Östersjöfisket får större betydelse. Vattnen utnyttjas alltmer för tunga transporter och transporter av miljöfarligt gods. Fritidsverksamheten ökar i omfattning, särskilt i kustområdena. Sand och grus utvinns, framför allt vid den svenska sydkusten. Viss mineralprospektering har påbörjats i Bottenviken och prospektering efter olja och gas görs inom svenskt kontinentalsockelområde.

Det saknas ännu mycket av grundläggande kunskaper om tillgångar, miljöförhållanden m. m. i de svenska havsområdena. Eftersom havet är relativt ofullständigt kartlagt, fordrar många exploateringsprojekt tämligen omfattande, förberedande forskningsinsatser bl. a. för att belysa inverkan på havsmiljön. Detta medför att havsutforskningen ofta är direkt projektstyrd. Nystartad havsresursverksamhet kräver vanligen också betydligt större investeringar än motsvarande verksamhet till lands. Det är därför naturligt att industriföretagen i en valsituation tvekar inför en mer osäker och kostnadskrävande, havsbaserad verksamhet. Ett antal

svenska företag följer emellertid den internationella havsresursverksamheten och söker också finna former för konkret medverkan.

Det internationella havsresurssamarbetet blir alltmer betydelsefullt, inte minst genom de mellanstatliga överläggningar som leder till att nya territoriella gränser etableras och att nya regler fastställs för vilka aktiviteter som är tillåtna inom olika havsterritorier. Inom miljöområdet har under senare år ett omfattande internationellt samarbete utvecklats inom ramen för de olika konventioner som har utarbetats till skydd för den marina miljön och de levande resurserna i haven. Sverige har anslutit sig till ett flertal av dessa konventioner som behandlar utsläpp av olika typer av föroreningar från landbaserade källor, från fartyg eller genom dumpning. Konventionerna förutsätter också ett omfattande samarbete när det gäller forskning i och övervakning av de havsområden som omfattas av konventionerna. Internationella kontakter förekommer normalt även inom de flesta forskningsområden.

Ett stort antal statliga myndigheter och andra organ bedriver verksamhet med anknytning till havet. Exempel är marinen, försvarets forskningsanstalt (FOA), sjöfartsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), tullverket, riksantikvarieämbetet, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, statens industriverk, Sveriges geologiska undersökning (SGU) och länsstyrelserna i kustlänen. Forskning av intresse för havsresursverksamheten bedrivs av en mångfald institutioner vid universitet och högskolor, men också av flera fackmyndigheter. Forskningen stöds av flera anslagsgivande organ, av vilka naturvetenskapliga forskningsrådet, statens naturvårdsverk och styrelsen för teknisk utveckling (STU) är de viktigaste. Naturvetenskapliga forskningsrådet och naturvårdsverket stöder främst forskningsprojekt vid universitets- och högskoleinstitutioner samt fackmyndigheter. STU:s anslagsmottagare finns i stor utsträckning inom näringslivet. Dess stöd inriktas mot teknisk utveckling av utrustning och processer som skall användas i samband med havsutnyttjande.

De nämnda tre organen fördelade under budgetåret 1976/77 totalt ca 12 milj. kr. till olika havsutforskningsprojekt. Universitet och högskolor disponerar dessutom basresurser för forskning. Forskning bedrivs också i stor utsträckning av olika företag.

Den här redovisade översikten av havsresursverksamhetens organisation kan ge uppfattningen att aktiviteten i olika slag av havsanknutna verksamheter är intensiv. Satsningarna på havsresursverksamhet i olika former har dock hittills varit jämförelsevis blygsamma. Jag vill framhålla att en ökad aktivitet på havsresursområdet bör vara intressant för svenskt vidkommande. Under hela 1970-talet har olika intressenter arbetat för att åstadkomma bättre villkor för aktiva insatser inom sina olika delar av havsresursverksamheten. T. ex. har på senare tid samarbetet ökat mellan fackmyndigheter med likartade havsintressen. Mer

långsiktiga arbetsprogram har tillkommit för avgränsade delar av havsresursverksamheten och viss ny utrustning för havsutforskning har anskaffats. Verksamheten är emellertid fördelad på så många skilda organ att den f. n. är svår att överblicka. I stor utsträckning saknas samlad information om framtagna forskningsresultat och om vilka forskningsprojekt som planeras eller genomförs. Ofta är det praktiskt omöjligt att samla resultaten från flera forskningsprojekt till mer täckande redovisningar, eftersom olika mätskalor, redovisningsunderlag m. m. har använts. Samtidigt är det också svårt att överblicka vilken teknisk utrustning som finns och utnyttjas i olika havsaktiviteter.

Frågan om inrättande av ett särskilt organ för samordning av havsresursverksamheten har varit aktuell tidigare. Riksdagen har uttalat sig för att ett sådant organ bör inrättas. År 1975 tillkallades en utredning (I 1975: 06) med uppgift att utreda frågan om inrättande av ett organ för samordning av havsresursfrågor. Utredningen, som kallade sig organisationskommittén för havsresursfrågor, har avlämnat betänkandet (Ds I 1977: 5) Samordning av havsresursverksamheten.

Organisationskommittén har studerat vilka förutsättningar som finns att inom nuvarande organisation dra upp övergripande riktlinjer för havsresursverksamheten i dess helhet, att samordna olika forsknings- och genomförandeprojekt och att åstadkomma effektivare utnyttjande av forskningsutrustning m. m. Kommittén konstaterar att viss samordning och mer långsiktig planering nu förekommer på avgränsade delar av havsresursverksamheten, dvs. i första hand inom etablerade sektorer. Även om denna verksamhet kan byggas ut uppnås enligt kommitténs bedömning inte en tillfredsställande samordning och planering på det sättet. Flertalet av de organ med särskilda samordningsuppgifter som nu finns, saknar möjligheter att ansvara för mer övergripande planering och samordning på havsresursområdet. Kommittén föreslår därför att en särskild havsresursdelegation inrättas. Denna skall vara regeringens rådgivande organ i havsresursfrågor samt främja och verka för samordning av verksamheten i dess helhet. En viktig uppgift för delegationen skall vara att upprätta och fortlöpande utveckla ett övergripande svenskt havsresursprogram. Delegationen skall verka för att tekniska och personella tillgångar tillvaratas bättre på alla områden av verksamheten. Den skall vara ett organ för samarbete mellan myndigheter och näringsliv och den skall i erforderliga fall förmedla kontakter och information på havsresursområdet. Den skall vidare bidra till att underlätta internationellt samarbete.

Kommittén föreslår att representanter för samhällsintressena och för havsresursverksamhetens fackområden skall ingå i delegationen. Bestående eller tillfälliga arbetsgrupper skall kunna etableras för att betjäna delegationen med särskilda utredningar. Delegationen skall till sitt förfogande få ett särskilt kansli, bestående av fyra centralt placerade hand-

läggare, varav en kanslichef, samt fyra regionalt placerade handläggare med uppgift att samordna planering och resursutnyttjande i de konkreta havsaktiviteterna. Havsresursdelegationen skall enligt kommittén inte ha egna medel utöver vad som behövs för dess egen utrednings-, informations- och kontaktverksamhet och för kansliresurserna.

Vid remissbehandlingen har det stora flertalet instanser tillstyrkt att en havsresursdelegation inrättas. Organisationsförslagets huvudprinciper tillstyrks således av bl. a. överbefälhavaren, FOA, sjöfartsverket, SMHI, generaltullstyrelsen, statens planverk, riksantikvarieämbetet, flertalet berörda universitet och högskolor, forskningsrådsnämnden, forskningsråden, SGU, länsstyrelserna, Ingenjörsvetenskapsakademien, LO, TCO, SACO/SR, Sveriges fiskares riksförbund, Sveriges industriförbund och Boliden AB. Bland de tveksamma eller avstyrkande instanserna finns universitets- och högskoleämbetet, statskontoret, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, statens industriverk och STU.

Det är enligt min mening angeläget att ta fram bredare och mer allsidiga underlag för de beslut som fattas för skilda former av nyttjande och skydd av våra havsområden. Beslut om t. ex. mineralutvinning till havs, uppuddring av farleder och avgränsning av särskilt skyddsvärda havsområden måste grundas på goda kunskaper om tillgångarna, miljöförhållandena m. m. i havsområdena samt om t. ex. de ekonomiska och tekniska förutsättningarna för olika slag av havsanknutet arbete. Möjligheterna att jämföra konsekvenser av havsresursutnyttjande och utnyttjande av motsvarande resurser till lands måste också ökas. Olika intressenters anspråk på exploatering resp. bevarande kan därigenom bättre vägas mot varandra. Det är nödvändigt att inom havsutforskningen eftersträva att forskningsprogram samordnas så långt det är möjligt varigenom mer belysande och täckande beskrivningar av havsområden kan erhållas. Det är därför av vikt att planeringen av kommande forskningsprogram sker över institutions- och myndighetsgränser. Vidare är det viktigt att genomförande av projekt med olika inriktning samordnas så att personal kan arbeta rationellt och kostnadskrävande teknisk utrustning utnyttjas effektivt. Projekt kan med samma resursinsats bedrivas i större skala och ge resultat av betydligt större generellt värde, om flera myndigheter och organ samverkar. Sådana brett upplagda projekt har hittills genomförts endast i enstaka fall.

Det internationella havsresurssamarbetets betydelse ökar. Gemensamma åtgärder är nödvändiga för långsiktig hushållning med havens naturresurser och för att skydda haven mot överexploatering och föroreningar.

Som jag tidigare har framhållit satsar allt fler länder på exploatering av sina havsområden, varför nya marknader uppstår för de industriföretag, som kan tillhandahålla större tekniska system, särskild utrustning eller tekniskt kunnande. Många svenska företag har en produktion, som

skulle kunna utvecklas med inriktning på dessa utländska marknader. Det är därför viktigt att samarbetet ökar såväl mellan myndigheter och näringsliv som mellan olika företag i näringslivet och att den havstekniska forskningen och utvecklingen främjas.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt om de rådande förhållandena i svensk havsresursverksamhet och av att havsresurserna totalt sett blir allt viktigare, finner jag att särskild samordning av verksamheten är motiverad. Inget av de befintliga organen är enligt min uppfattning lämpat att åläggas de samordningsuppgifter som här är aktuella. Jag förordar därför att ett nytt organ, en havsresursdelegation inrättas. Jag är i huvudsak beredd att tillstyrka vad kommittén har föreslagit om organisation och uppgifter för denna delegation.

Delegationen skall i första hand verka för samordnande satsningar inom forskning och utveckling rörande utnyttjande av naturresurser i haven. På så sätt kan en långfristig hushållning med naturresurser främjas och miljövårdens krav beaktas på ett bättre sätt. Delegationen bör vidare allmänt främja och stödja havsresursverksamheten genom att verka för aktiva satsningar inom forskning och utveckling, exploatering och miljövård. En av havsresursdelegationens första uppgifter bör vara att i samverkan med berörda intressenter upprätta och därefter förlöpande utveckla förslag till ett övergripande program för verksamheten inom havsresursområdet. Genom delegationens medverkan bör olika myndigheters och andra organs arbete kunna samordnas så att det blir möjligt att genomföra omfattande breda kartläggningar, inventeringar m. m. Jag vill emellertid framhålla att delegationen inte skall ta över de nuvarande myndigheternas verksamhet, planering och samordning inom resp. sektor. Delegationen bör i stället verka för att sådan planering samordnas när så är lämpligt och genom en nära kontakt med företag och olika myndigheter förelägga regeringen förslag om för verksamheten gynnsamma åtgärder. Jag bedömer det härvid vara väsentligt att samordnade insatser även kan riktas mot bl. a. exportfrämjande åtgärder.

Jag vill även framhålla att frågor om hushållningen med havsresurserna bör ses också i ett större sammanhang. Naturresursfrågorna på land och till havs bör behandlas på ett om möjligt enhetligt sätt. Jag vill därför påpeka att det kan finnas anledning att ta upp frågan om behandlingen av havsresursfrågorna när resultaten föreligger från den utredning om naturresurs- och miljöpolitiken som chefen för jordbruksdepartementet nyligen bemyndigades tillkalla. Av vikt för delegationens arbete blir även resultatet av den pågående mineralpolitiska utredningen (I 1974: 02).

Inom den fysiska riksplaneringen pågår ett arbete, varigenom olika intressenters anspråk på havsområdena, forskningsbehov m. m. skall redovisas. Enligt organisationskommitténs mening har inom detta arbete

ett första steg tagits mot en samlad syn på havet. Kommittén föreslår att detta arbete skall fortsättas av havsresursdelegationen. Efter samråd med chefen för bostadsdepartementet har jag kommit till den slutsatsen att de redovisningar, som skall göras inom den fysiska riksplaneringen, bör kunna ingå som en betydelsefull del av underlaget för delegationens arbete med att upprätta ett övergripande havsresursprogram.

Kommittén föreslår att havsresursdelegationen skall arbeta regionalt med att samordna planering och genomförande av det praktiska arbetet i olika slag av havsanknutna projekt. I denna fråga råder delade meningar bland remissinstanserna. För egen del kan jag inte biträda kommitténs förslag i denna del. Genomförandet av förslaget kräver en regional organisation, som är jämförelsevis kostnadskrävande. Jag ansluter mig till dem, som anser att havsresursdelegationen bör byggas upp kring centrala funktioner. Detta bör kunna främja samordningsarbetet. Jag räknar dock med att delegationen genom kontakter med bl. a. länsstyrelserna i kustlänen skaffar sig möjlighet att överblicka havsresursprojekt på genomförandestadium och att följa den regionala utvecklingen.

Enligt flera av remissinstanserna bör havsresursdelegationen kunna fylla en viktig uppgift såsom förmedlare av information och kunskaper på området. Jag delar denna uppfattning. Delegationen bör i samarbete med olika berörda organ ansvara för att praktiska möjligheter skapas att överblicka hela verksamhetsfältet.

Flera av remissinstanserna har berört frågan om ansvar för fartyg och annan tung utrustning för forsknings- och undersökningsändamål. Jag bedömer det angeläget att forskningsutrustningen utnyttjas så effektivt som möjligt. Jag anser emellertid inte att delegationen bör överta och förvalta sådan utrustning som nu handhas av olika myndigheter. De, som har forskningsutrustning för sin verksamhet bör disponera denna som tidigare. Inom dessa myndigheter finns de administrativa och tekniska funktioner, som behövs för att utnyttja utrustningen. Det bör dock ankomma på delegationen att lägga upp register över den mer avancerade tekniska utrustningen med uppgifter om dess kapacitet och huvudsakliga användning. Delegationen kan då förmedla information om disponibel utrustning.

Forskningsrådsnämnden har fått regeringens uppdrag att utreda formerna för finansiering inom forskningsrådets verksamhetsområde av dyrbar vetenskaplig utrustning. Utgångspunkten för översynen skall enligt uppdraget vara att medelsanvisningen sker inom forskningsrådets resursramar. Några undantag bör inte göras när det gäller anskaffning av utrustning för havsutforskningsändamål i den mån detta faller inom forskningsrådets verksamhetsområde. Jag anser att sådan anskaffning även i övrigt bör behandlas på samma sätt som annan anskaffning av forskningsutrustning. Emellertid bör havsresursdelegationen ha goda

förutsättningar att bedöma behovet av t. ex. forskningsfartyg. Delegationen bör därför höras i sådana anskaffningsärenden. Jag har i denna fråga samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

Organisationskommittén anser att havsresursdelegationen inte bör ha några medel att fördela utöver vad som kan behövas för att kompensera myndigheter för deras bidrag till delegationens egen utredningsverksamhet. För egen del anser jag att delegationen under ett inledningskede inte bör få egna medel för detta. Inledningsvis bör delegationen upprätta ett detaljerat program för sin samordnande verksamhet. Jag är därefter beredd att pröva om särskilda medel bör anvisas till delegationen för att kompensera myndigheter och andra organ som deltar i dess utredningsarbete eller för att bidra till undersökningar av intresse för delegationen.

Sammanfattningsvis innebär således mitt förslag att en havsresursdelegation inrättas med uppgift att verka för samordning av havsresursverksamheten. Som kommittén föreslår bör i havsresursdelegationen ingå representanter för samhällsintressena och för verksamhetens olika fackområden. Expertgrupper bör kunna tillkallas för att betjäna delegationen med t. ex. utredningar på skilda fackområden. Delegationen bör ha ett kansli, som i första hand skall fungera som sekretariat för det löpande arbetet i delegationen. Jag kan däremot inte ansluta mig till vad kommittén föreslagit om regionalt placerade befattningar.

Jag förordar att havsresursdelegationen inrättas den 1 januari 1979. Det ankommer på regeringen att besluta om havsresursdelegationens närmare uppgifter och organisation samt antal ledamöter i delegationen.

Mot bakgrund av vad jag nu har redovisat bedömer jag att havsresursdelegationens medelsbehov för första halvåret 1979 uppgår till 400 000 kr. Jag avser att återkomma med förslag om anvisning av medel för verksamheten vid min anmälan till tilläggsbudget I för budgetåret 1978/79.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att en delegation för samordning av havsresursverksamheten med de uppgifter som jag har angett inrättas den 1 januari 1979.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

